

TÜRK ROMANINDA TÜRK OCAĞI ALGISI*

*Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI***

ÖZET

20 Haziran 1327 yılında kurulan Türk Ocağı'nın amacı, Türklük şuurundan uzaklaştırılan Türk gençlere Türklük şuurunu aşilayarak kendi özlerine dönmelerini sağlamaktır. Bu yönüyle Türk Ocağı, ortaya çıktığı yıllar göz önüne alındığında "oryantalizm"e karşı Türk gençlerinin refleks hareketidir. Diğer taraftan Turancı eğilimleri olan Türk Ocağı, hem sosyal hem siyasal bir özellik taşır. Romanın da kendi iç dünyasında siyasal ve sosyal özellikler taşımasından mülhem, dönemde güçlü olan oluşumlar, Türk romanı bünyesine yazarın ideolojisi çerçevesinde dâhil olur. Türk Ocağı olgusu da romana giren bu oluşumlardan biridir. Bu bağlamda Türk Ocağı'nın tarihi ile romanlardaki tarih olgusu, örgütlenme, yurtdışında yaşayan Türklerle olan ilişkiler, Türk aydınları ve Türk Ocaklarının mekân özellikleri Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* ve Emine Işinsu'nun *Tutsak* adlı romanlarında çeşitli vesilelerle konu edilir. Bunlardan Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* adlı otobiyografik veya yaşamöyküsel romanı yazarın bizzat görerek kaleme aldığı bir eser olduğundan yazıldığı dönemdeki Türk Ocağı'nın durumunu tam olarak okuyucuya anlatır. Emine Işinsu'nun *Tutsak* romanı da yazarın ideolojisine bağlı olarak yazıldığı dönemdeki milliyetçi örgütleri ve Türk Ocağı'nı okuyucuya sunar. Makalenin temel amacı romanlara bağlı olarak Türk Ocağı'nın söz konusu yazarlar tarafından nasıl algılandığı sorusuna cevap aramak, disiplinlerarasılıktan faydalanarak tarih ve roman arasındaki münasebeti ve edebiyatın tarihe bir nebze olsun kaynak teşkil edebileceğini vurgulamaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Ocağı, roman, aydın, Türkiye, mekân.

PERCEPTION OF "TÜRK OCAĞI" IN TURKISH NOVEL

ABSTRACT

The aim Türk Ocağı, established in 1327, is to suggest consciousness of Turkishness to the Turkish youth who are removed from consciousness of Turkishness, thus enabling them to turn back to their essence. In this sense, Türk Ocağı is the reflex movement of Turkish youths against "orientalism," as one considers the time Türk

* Bir Fikir Hareketinin Yüzüncü Yılı Sempozyumunda sunulmuş bildiridir

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

**Yrd. Doç. Dr. Gaziantep Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: m.sogukomer@mynet.com

Ocağı emerged. On the other hand, Türk Ocağı, which has Pan-Turanist affinities, bears both social and political attributes. As the novel inwardly conveys social and political attributes, powerful formations of a period take part, within the frame of the author's ideology, in the body of the Turkish novel. Türk Ocağı phenomenon is one of these formations involved in the Turkish novel. In this regard, inner dynamics of Türk Ocağı such as its organization and the relationships with the Turks that live abroad are, with various means, made subject matters in the novels *Suyu Arayan Adam* by Şevket Süreyya Aydemir and *Tutsak* by Emine Işınsu. Since Şevket Süreyya Aydemir's autobiographical novel *Suyu Arayan Adam*, which Aydemir wrote personally witnessing, gives an exact account of the condition of Türk Ocağı. Also, Emine Işınsu's novel *Tutsak* presents to the reader the nationalist organizations and Türk Ocağı on the period the novel was written, depending also on the author's ideology. The major aim of this paper is to search for answer to the question of how Türk Ocağı is perceived with regard to the author's ideology. What will be attempted to be emphasized with this interdisciplinary study is that literature might constitute a minor source to history, and how Türk Ocağı is perceived with respect to the literary work.

Key Words: Türk Ocağı, Novel, intellectual, Türkiye, space.

Türkiye'de milliyet duygusunun teşekkül etmesinde o zamanki eğitim kurumlarında okuyan ve Türk olmayan gençlerin kendi milletleri lehinde çalışmaları etkili olur. Buna refleks olarak bu okullarda okuyan Türk gençler, aralarında bir ittifak oluşturarak "Türk Ocağı" nı kurarlar. 20 Haziran 1327 tarihinde kurulan Türk Ocağı'nda Mehmet Emin reis, Yusuf Akçura ikinci reis olur. Ancak daha sonra ocağın başına Hamdullah Suphi geçer. Türk Ocağı'nın nizamname-i Esas ve Dâhilisi'nin 2. maddesinde ocağın amacı, "... *akvâm-ı İslamiyyenin bir rükn-i mühimmi olan Türklerin millî terbiye ve ilmî, içtimaî, iktisadî seviyelerinin terakki ve ilasıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmaktır*" biçiminde açıklanmaktadır (Önen 2005: 104-107). Türkiye'deki bu hareket diğer Türk ülkelerine de sirayet eder, oralardan tahsile gelen Türk gençlerin tekrar ülkelerine dönmeleri, oralardaki milliyet duygusunun artmasına yardımcı olur. Burada, Türk Ocağı'nın Turancı eğilimlerini görmek mümkündür. Bunun yanı sıra İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin ülkede güçlü olduğu dönemlerde, bu oluşumla birlikte olması istenen Türk Ocağı üyeleri, bazen bu birlikteliğe olumlu yaklaşırken, bazen de bu birlikteliği reddederler (Nur 1972: 172; Önen 2005: 104-107).

Kültür emperyalizmi, bir devletin kendi kültürünü (sanat, edebiyat, yaşama tarzı) başka bir millete çeşitli yollarla (propaganda, teşvik, özendirme, tehdit) benimsetmedir. Bu bağlamda Batılı devletler Tanzimat'tan bu yana Türk milleti üzerinde yoğun bir şekilde kültür emperyalizmi uygulamaktadır (Çetin 2011: 79:). Dış Türkler kültür emperyalizmi doğrultusunda asimile edilmeye çalışılırken Türkiye Cumhuriyeti'ndeki gençler de aynı yolla Türklük şuurundan uzaklaştırılmaya çalışılmaktadır. Batılı anlamda bu kavram "oryantalizm"dir. Oryantalizm, kısaca, Batı'nın Doğu'ya karşı üstünlüğünü kendine amaç edinen bilimin adıdır. Diğer bir deyişle, "*Oryantalizm Doğuyu konu edinen kurumların tamamı, verilen beyanlar, takınılan tavırlar, yapılan benzetmeler, bir cins öğretisi, yönetim biçimi veya hükümet şeklidir. Kısaca bu cins oryantalizm, Batı'nın üstünlük sürdürme taktiği, Doğu üzerinde otorite kurma çabasıdır.*" (Said 1998: 14). Batı sürekli kölesi olarak gördüğü Doğu'yu "öteki" kavramı etrafında kendi istediği biçimde şekillendirmek ister. Bu anlamda yaptığı çalışmalar yüzeysel olarak kalmış, asla olayın derinine inmemiştir. Atatürk dönemindeki Türk Tarih Tezi de bu fikri ortadan kaldırmaya yöneliktir. Çünkü "*Doğu, yeniden ve*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

birden bire insanlık dışı, acınacak kadar antidemokratik, geri kalmış ve barbar sayılmaya devam etmiştir.” (Said 1998: 212). Bu anlayışı yıkmaya çabalayan ve Türk gencine derin tarih bilgisine dayanarak bir refleks vermeye çalışan Atatürk, Batılı anlayışın geri olarak addetmek istediği Doğu fikrini yeniden ele almayı düşünür. Emine Işınsoy’un *Tutsak* romanına göre de, kültür emperyalizmi güçlü ülkelerin diğer milletler üzerindeki çalışmalarını kendine konu edinir. Gayet iyi niyetli görünen bu milletler, gençleri kendi ülkelerine çekerek, onlara kendi kültürlerini aşırıdır. Bu doğrultuda diğer ülkeler üzerinde hâkimiyet kurarlar. Kanaatimizce Türk Ocağı’nın asıl ortaya çıkış sebebinin burada aramak gerekir. Çünkü Osmanlıcılık ve İslamcılık düşünceleri, Tanzimat’la başlayan Batı hayranlığı ve 1789 Fransız İhtilali ile ortaya çıkan milliyetçilik düşüncesi Osmanlı içerisindeki diğer milletleri uyandırma işlevi görürken, güçlü veya sanayileşmesini önce tamamlayan devletler karşısında Türk milletini ikinci plana atar. Özellikle Emine Işınsoy’un vurguladığı yurtdışına gençlerin gönderilmesi Tanzimat Dönemi düşünüldüğünde oldukça manidardır. Atatürk’ün ortaya koyduğu milliyetçilik anlayışını oryantalizmin veya Osmanlı Devleti’nin son dönemlerindeki Batı hayranlığından kurtulup, Türk milletinin kendine dönüş psikozu olarak değerlendirmek gerekir. Türk Ocaklarının da kendini ortaya koyduğu ilk dönemler “Oryantalizm”e karşı Türk gençlerinin refleksi olarak düşünülmelidir.

1908’den sonra milliyetçilik hareketi “Türkçülük” adı altında önce kültürel sonra siyasi bir cereyan hâlini alır, dernekler ve yayın organları vasıtasıyla teşkilatlanma yoluna girer. 1908’de Türk Derneği, 1911’de Türk Yurdu Derneği ve bir yıl sonra da Türk Ocağı kurulur (Akyüz 1995: 165-166). Dernekleşme sebebi ise, *“Türk milliyetçiliğinin sosyo-kültürel bütünleşme, tarih içinde kendi arama, millî ülküyü belirleme ve yaygınlaştırma, fikrî, edebî ve siyasî hayatta topyekün bir kendine dönüş hareketini oluşturarak Anadolu Türklüğüyle bütünleştirme heyecanı dönemin aydınlarını dernekleştirdi.”* (Tural 1998: 638) şeklinde açıklanır. Türkiye’de bu örgütlenmeyi gerçekleştirenler Türk Ocağı bünyesinde çalışan kişilerdir. Yer yer bu kişilere de romanlarda vurgu yapıldığı dikkati çeker.

Yukarıdaki ifadeler bağlamında Türk Ocağı, hem sosyal hem siyasal bir özellik taşır. Romanın da kendi iç dünyasında siyasal ve sosyal özellikler taşımasından mülahem, dönemde güçlü olan oluşumlar, Türk romanı bünyesine yazarın ideolojisi çerçevesinde dâhil olur. Türk Ocağı olgusu da romana dâhil olan bu oluşumlardan biridir. Şevket Süreyya Aydemir’in *Suyu Arayan Adam* ve Emine Işınsoy’un *Tutsak* adlı romanlarına çeşitli vesilelerle konu olan Türk Ocağı’nın iç dinamikleri romanlarda belirtilmeye çalışılır. Romanlara göre, Türk Ocağı, Türkçü-Turancı eğilimleri ve yurtdışındaki Türklerle olan bağlantısı veya yurtdışındaki Türklerin Türkiye’ye gelince dertlerini veya sorunlarını paylaştıkları bir yer görünümündedir. Bu romanlarda mekân olarak da Türk Ocağı’nın özelliklerinin dile getirildiği dikkati çeker.

Türk Ocağı Tarihinin Romanlardaki İzdüşümü

Edebiyat biliminin eserleri belirli bir halka ait olduğundan, belirli bir dille yazılmışlardır ve o halkın tarihinin belirli bir dönemini anlatırlar. Bundan dolayı edebiyat bilimi, edebiyat ve tarih arasındaki bağlantıyı göz ardı edemez ve her zaman bir ulusun tarihsel bir döneminin özgüllüğünü yansıtır. Belirli bir dönemin ürünü olan eserler, oluşum zamanında yer alan manevi, siyasal ve toplumsal gelişimin karakteristik boyutlarını taşır (Pospelov 2005: 21).

“Ulusal tarihin bir döneminin özgüllüğünü, her şeyden önce, o dönemde yaratılmış edebiyat eserlerinin içeriğinde, yaşam görüngülerinin sanat yoluyla dile getirilişinde yansımaktadır. Ancak edebiyat bilimcisi, dönemin bu yansıtılan özelliklerini elde etmekle yetinemez. Esasen bunu, her dikkatli okuyucu da yapabilir. Edebiyat bilimcisiyse aynı zamanda bu özellikleri anlamalıdır, yani eserde yeniden yaratılmış olan gerçekliğin, bir ülke ve bir dönem için ne denli karakteristik olup da, başka ülkelere ve başka dönemlere nasıl uymadığı sorusunu tarihsel kanıtlara dayalı olarak yansıtılabilmelidir. Oysa somut tarih bilgisi olmaksızın, edebiyat bilimcisi, bu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

derin kavrayışa yaramaz ve sanatsal imgelerde yansıyan yaşamın, gerçekte nasıl olduğunu, yani belirli bir zaman kesitinde bir yazarın bilme ve değerlendirme nesnesi olarak önünde neyin bulunduğunu saptama durumuna gelemes.” (Pospelov 2005: 22).

Türk Ocağı'nın resmî tarihi ve romanlarda geçen tarih arasında ciddi bir yakınlık vardır. 1925'ten sonra 1926, 1927 ve 1928'de Türk Ocağı'nda yapılan kurultaylarda Doğu Anadolu bölgesinde yaşayan gayri Türk unsurların Türkleştirilme politikaları üzerinde durulur. Burada “vatandaş Türkçe konuş” politikasının ağırlık kazandığı görülür. 1925 yılında başlayan Türk Ocaklarının hükümetle özdeşleşmesi 1927 yılında tamamlanır ve aynı yıl yapılan kurultayda Cumhuriyet Halk Fırkası ile Türk Ocaklarının devlet siyasetinde aynı safta yer almasına karar verilir. 1931 yılında ise, Türk Ocakları yapılan olağanüstü kurultayda kendini feshetme kararını vererek kapanır. “1927 yılından itibaren devlet siyasetinde CHF ile beraber olan Türk Ocaklarının faaliyetlerine son vermesinde ocakların 250'yi aşkın şubesi ve 30.000'in üzerindeki üyesiyle Tek Parti yönetiminin konsolidasyonu önünde engel oluşturması önemli bir etken olmuştur.” (Üstel, 2008: 266). 1930'lu yıllarda devlet, halkçılık ve milliyetçilik politikalarını hayata geçirmek ister.

“Bu süreçte Bürokratik Türkçülük, bir yandan Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi çerçevesinde ifade bulan etnik-tarihsel görüşü ve bu bağlamda türdeş bir ulusal kimlik anlayışını müfredat programları ve Halkevleri konferanslarıyla popülerleştirirken, diğer yandan da “Sivil Türkçülük”ü göz hapsinde tutacaktır.” (Üstel 2008: 266).

Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* romanında 29 Ocak 1929 yılında Aydemir'in Türk Ocağı'nda verdiği konferans sebebiyle Türk Ocağının kapanmadan önceki dönemine dikkat çekildiği görülür. Hamdullah Suphi Tanrıöver, Yusuf Akçora, Ağaoglu Ahmet'in Türk Ocağına liderlik yaptığından bahseden romana göre, bu yıllarda Türk Ocakları son yıllarını yaşamaktadır. Ankara'da daha sonra Halkevi olan merkez binası tamamlanmıştır. Türk Ocakları genel merkezi bu binanın altında ezilmektedir. Bu dönemde “Aksakallar Heyeti öyle görünüyordu ki; ocağın bütçe açıklarıyla, vadesi elmiş borç senetleri içinde bocalamaktan, teberru peşinde koşmaktan, yeni devrin davaları ve mefkûre işleriyle uğraşmaya vakit bulamıyorlardı. Bu yüzden hepsi de birtakım dünya gaileleri içinde eriyip gitmişlerdi.” (Aydemir 2008: 432). Türk Ocağı'nın 1931 yılında kapanmasından evvel ocakta tarihî bir tasfiye yaşanır. Ocağın liderleri tasfiyeyi geciktirecek ideolojiler ararlar, ancak bulamazlar. Çünkü şahsiyetler gibi müesseselerin de davalarını buldukları ve kaybettikleri zamanlar vardır. “Türkokaklarının yerini alan Halkevleri de, bunların kurucuları arasında bulunmakla beraber, hemen hemen aynı kısır hava içinde doğdu.” (Aydemir 2008: 432). Bu evlerin başında Türk Ocaklarından gelen Reşit Galip vardır.

Türk Ocağı, 1949 yılında Hamdullah Suphi başkanlığında İstanbul'da yeniden kurulur. Bürokratik milliyetçilik ile arasında büyük bir mesafe olan Türk Ocakları, CHP'nin karşısında saf tutarak, DP muhalefetine yanında olur. Ocak başkanı Hamdullah Suphi Tanrıöver, 1950 seçimlerinde DP listesinden Manisa milletvekili, 1954 seçimlerinde yine DP'den İstanbul milletvekili olur. DP iktidarı 1951 yılında bakanlar kurulu kararı ile Türk Ocağı'nın eski binasını Halkevlerinden alarak ona iade eder. 1950'lerde Türk Ocağı, DP'deki muhafazakâr unsurlara yakın ancak dışarı itilmiş bir yapı arz eder. Bu dönemde “Dış Türkler” konusuyla ilgili oldukça temkinli bir görünüm arz eden Türk Ocağı, 1950'lerin sonlarında Soğuk Savaş dinamiğinin ortaya çıkardığı anti-komünist yayın ve “şuurlandırma” anlayışıyla yeniden güçlenir (Üstel 2008: 266-267).

Emine Işınsoy'un *Tutsak* romanı da 1950'li yıllardaki Türk Ocağı'na atıflarda bulunur. Bu yıllarda “Türk Yurdu” dergisini çıkaran (Işınsoy, 2006: 120) Türk Ocakları yeniden açılır, ancak işlev açısından önemli işler yapmamaktadır. Romanda dikkati çeken diğer nokta Milliyetçiler

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Derneği'dir.¹ Türk Ocağı'nın gerçek tarihine paralel olarak, *Tutsak* romanına göre Türk Ocağı bu yıllarda oldukça pasiftir.

"Hepsinde iş yok, pek çok nasihat ettiler bana, söz söz, işe gelince yok, zamanı değil. Gençleri daha heyecanlı, hatta akıllı geldi bana; Sadi, İbrahim, Nuri diye üç kişiyle tanıştım mesela, sanmam ki, Orhan'ın arkadaşı olsunlar. Yaşları on sekiz yirmi falan. Ben anlatınca hemen ne yapabiliriz diye konuşmaya başladılar. Miting yapalım, Irak sefaretine gidelim, başbakana çıkalım... Hep onlardan geldi fikirler. (İşinsu 2006: 120).

Tarih ile edebiyat arasında büyük bir yakınlıktan bahsetmek mümkündür. Çünkü tarih başka bilimlerle birlikte gelişmiş bir bilim dalı olma özelliği gösterir. On dokuzuncu asrın ortalarında rasyonel kesinliğe varan tarih, günümüzde esnekleşir ve çeşitli alanlara kayar. Böylece insanoğlunun bir birleşme noktası olur ve ona yaşayış tarzlarını öğretir. Edebiyat da bu yaşayış tarzlarından biridir (Meriç, 2006: 380). Son dönem edebiyat kuramlarından "yeni tarihselcilik" bu mantıktan hareket ederek, tarihi edebiyatla ve öteki metinlerle birlikte değerlendirme olanağı sunar (Kolcu 2008: 400). Fakat yeni tarihselciliğin resmî tarihle özdeşleşmediği zamanlar da mevcuttur. İncelenen romanlar, yeni tarihselciliğin tarihi edebiyatla birlikte okuma düşüncesine yakinken tarih yazımında öznelliğin öne çıkması noktasında onlardan ayrılır. Bundan dolayı romanlar, modernist tarih anlayışına daha yakındır.

Modernist tarihçilik, yeni veya post-modern tarihçilik gibi radikal bir özelliğe sahip değildir, ancak geleneksel tarihçiliğin daha gelişmiş bir analizini temsil eder. Bu tarihçilikte temel olarak, bütün sistem düşüncelerinde, fenomenlerde, kurumlarda, sanat geleneklerinde ve edebi metinlerde tarihsel bakış açısına uygunluk noktasında ısrar vardır. Başka bir deyişle, metinler veya fenomenler tarihten farklı değildir. Bu metinler, hem şekil hem içerik olarak belirgin olan zaman, yer ve tarihsel konumları ile tespit edilebilirler (Habib 2008: 760). Şevket Süreyya Aydemir'in Suyu Arayan Adam ve Emine İşinsu'nun *Tutsak* adlı romanları modernist tarih anlayışı çerçevesinde Türk Ocağı'nın gerçek tarihiyle örtüşür.

Yurtdışındaki Türklerden Önce Türkiye'yi Yükseltme Fikri

Türk Ocakları içerisinde her ne kadar Turancı ideallere mensup kişiler varlığını sürdürseler de genel kanı ilk önce kendi devletini yükseltme fikri olur. Osmanlı Devleti döneminde Osmanlı Devleti'ni yükseltme peşinde koşan Türk Ocağı aydınları, sonraki dönemlerde de Türkiye Cumhuriyeti'ni yükseltme peşinde koşarlar. Bu anlamda Osmanlı Devleti döneminde Turan hayali büyük bir ideal olmakla beraber Rusya'yı tahrik edecek bir yapı olarak algılanır ve Anadolu ve Rumeli Türklüğü ön plana çıkarılarak daha realist bir politika ortaya konulmaya çalışılır (Sarınay 2005: 206-207). Fakat tarih Türkçülerin istediği gibi cereyan etmez ve I. Dünya Savaşı'ndaki Sarıkamış bozgunu Turan hayallerini ortadan kaldırır. Bu minvalde Türk Ocağı'nda Turan idealinden kopuş söz konusu olmayıp sadece önceliği Türkiye Türklüğüne verme ön plana çıkar.

"Büyük Turan hayalini ümitlerle karşılamakla beraber faaliyetlerimizin evvel emirde sırf Türkiye'ye hasr edilmesi daha muvafık olacağından" encümenin bu kaydı lüzum gördüğünü belirtmiştir." (Sarınay 2005: 216). "Bu konuda Hamdullah

¹ Türk Ocaklarının ikinci defa kurulduğu yıllarda milliyetçi gençler, ilk önce "Milliyetçiler Federasyonu"nu kurarlar, daha Türk Milliyetçiler Derneği adı altında tek kuruluş hâlinde bir topluluk oluşturmuşlardır. Bu dernek büyük bir atılımla 50 şube kurar. Bunlar, milliyetçi gençlerin yaşlıların bulunduğu yer olarak görülen Türk Ocağı'na yönelmesini önler. Türk Ocağı'na yöneliş, gelişmesinden ürken iktidarın Türk Milliyetçiler Derneği'ni kapatmasından ve Ankara'da dinamik bir şubenin kurulmasından sonra olabilir. O yıl Türk Ocağı'nın tarihi yapısı da intifa hakkı statüsünde Ocağa verilmiş, çalışmalar için zemin hazırlanmıştı. (Sefercioğlu, <http://www.turkocagi.org.tr/exweb/kisatarihce.php>).

Suphi gerçekte yardıma en çok ihtiyacı olan anadolu'dan işe başlamak gerektiğini, ancak nizamnameye "bilhassa Türkiya" kaydının konulmasının, bizden manevi bir yardım isteyen Türk kardeşlerimizin üzerinde iyi sonuçlar vermeyeceğini belirtmiştir." (Sarınay, 2005: 154).

Emine Işınsoy'un *Tutsak* adlı romanında da Anadolu ve Rumeli veya Türkiye Türklüğünü destekleyen Türk Ocağı karşımıza çıkar. Romanın vak'a tarihi Demokrat Parti iktidarı dönemine rastlar. Irak Türklerinin kendi dertleri için gittikleri bir yer görünümünde olan Türk Ocağı, roman figürüne vaktin uygun olmadığı görüşünü sunar. Romana göre, bütün ocaktakiler aynı görüşte değillerdir. Sadece Anadolu'yu düşünme bazen iyi sonuçlar doğurmaz. Çünkü buna öncelik verildiği takdirde Anadolu'nun dışındaki vatanlar kabul edilmediğinden gönüller Turan'a kapanır (Işınsoy 2006: 185).

Turancılık ve Türk Ocakları

"Turan" terimi coğrafi ve siyasi olmak üzere iki anlamda kullanılır. Coğrafi anlamıyla, Sasani döneminde şimdiki Pakistan'a bağlı Belucistan eyaletinin kuzeydoğu kısımlarındaki serazad deve çobanlarından oluşan halkıyla ünlü bölgeyi anlatan ve İran'ın kuzeydoğusundaki bölge için kullanılan Turan; Maveraünnehir, Türkistan, Harzem, Horasan, Fergana ve Kaşgar gibi sınırlara isim olarak verilmiş olsa da, bunun yanı sıra birçok ülkeyi kapsayan geniş bir yurttur. Siyasi anlamda ise, Türklerin doğal birliği anlamını taşıyan, Türklüğün uzak mefkûresi olan, sadece Türkleri bir bayrak altında birleştirmeyi kendine amaç edinen Turan'ı bütün Türk boylarını içine alan Büyük Türkistan olarak tanımlamak yerinde bir tespit olur. Çünkü "Türk" kelimesi bugün yalnızca Türkiye Türklerini içine alan bir kavram hâline dönüşmüştür. Normalde Türk kavramı Tatar, Özbek, Kırgız, Yakut, Kıpçak, Oğuz boylarını içine alsa da, kültür yönünden ayrı bir duruma gelen Özbek, Kırgız ve Tatarlar Türk kültürü altında birleşirlerse Oğuz boyları içinde yer alırlar. Eğer ayrı kültürler oluştururlarsa, kendileri farklı isimlerle anılacaklardır. O zaman bütün eski Türk boylarını bir bayrak altında birleştirebilecek bir isme ihtiyaç duyulacaktır. Bu isim ise Turan'dır. Buna bağlı olarak Ziya Gökalp Turan'ı, "*Oğuzları, Tatarları, Kırgızları, Özbekleri, Yakutları dilde, edebiyatta, kültürde birleştirmeye Turan denir.*" ifadeleriyle tanımlamaktadır. Buradan hareketle Ziya Gökalp'ın, "Turan" kelimesiyle "*Türklerin tek bir vatan üzerinde, tek bir millet halinde birleşmelerini anlatmak istediği söylenebilir.*" Ayrıca Ziya Gökalp'a göre bu fikir ileride gerçekleşebilecek bir fikirdir. Çünkü Turan'ı geçmişte Hunlar, Göktürkler, Avarlar, Uygurlar, Cengiz Han ve en son Timurular kurmuştur (Nur 1972: 32-33; Karatay 2003: 25-28; Gökalp 2004: 26-28; Osmanağaoğlu 2008: 26-28).

1918 yılında yapılan Türk Ocağı genel kongresinde sunulan raporda Türk Dünyası ile olan ilişkilere açıklık getirilir ve Türk Ocağı'nın Türk Dünyasından gelen kişilerin irtibat bürosu şeklinde işlevsel bir yapıda olduğu görülür. 1912 tarihindeki nizamnamede yer alan "*Ocağın maksadı Türklerin harsî birliğine ve medenî kemaline çalışmaktır. Ocağın faaliyet sahası bilhassa Türkiya'dır*" (Üstel, 2008: 264) ifadeleri ocak içerisinde kutuplaşmalara sebep olur ve bilhassa Türkiye kaydı yasadın çıkarılır. Cumhuriyet döneminde özellikle 1950 yılında, Türk Ocaklarının Dış Türklerle ilgili fikirleri daha temkinlidir. Bu dönemde Türk Ocağı'nın genel bir Türklük söylemi içinde bulunduğu dikkati çeker (Üstel 2008: 264-266).

Şevket Süreyya Aydemir'in 1930'ların Türk Ocağına temas ettiği *Suyu Arayan Adam* romanında ocağın Turancı fikirlerine temas edildiği görülür. Aydemir, askerî okul ve I. Dünya Savaşı yıllarında Turancılığa adım atar ve bu yolda çetin mücadeleler verir. Ancak 1930'lu yıllarda Turancılık yazar için bir fantezi veya ütopyadır.² Yine de Türk Ocağı çatısı altına ilk girdiği gün,

² Platon tarafından sistemli bir şekle ulaşan "ütopya" kavramı, Yunanca bir sözcük olup "olmayan yer, hiçbir yer, hiçbir yerde gibi anlamlar taşır. Türk Dil Kurumu'nun *Türkçe Sözlüğü*'ne göre, "gerçekleştirilmesi olanaksız tasar

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

aynı fikirlerin ürperişlerini yaşar (Aydemir 2008: 432). Diğer taraftan vak'a zamanı, Demokrat Parti dönemine yani 1950'li yıllara rastlayan Emine Işınsu'nun *Tutsak* romanına dış Türkler meselesi ile ilgili ocağın temkinli tutumu yansır. Türkiye'de Turancılık korkusuna oldukça şaşırın Kerkük Türkmenlerine göre, Turancılığın Irak'ta suç olması doğrudur. Çünkü Irak'ta Turancılık, Türkiye sevdası, Anadolu ile birleşme arzusu yahut da muhtar bir idareye kavuşma isteğidir. Ama Türkiye'de hür topraklar üzerinde bu korkunun sebebi anlaşılmaz. Milli Şef böyle bir tohum attıysa bile, bu suç olmamalıdır (Işınsu 2006: 71). Fakat Meşrutiyet döneminde olduğu gibi bu dönemde de ocak içerisinde kutuplaşmalar mevcuttur. Turan ideolojisine ocağın bir kanadı temkinli yaklaşırken özellikle gençlerden oluşan diğer tarafı, Türk Dünyası veya dış Türkler meselesi ile yakından ilgililerdir. “*Düşünen kafalar tembeldir yahut o tanıştığım Türk Ocağı'nın büyükleri gibi fazla temkinli*” (Işınsu 2006: 124) ifadeleri bilimsel kaynaklar ile romanın aynı düşünce çerçevesinde yürüdüğünü gösterir. Temkinli kanat önceliği Türkiye'ye vermektedir. Gerekli yardımları yapacaklarını söyleyen Türk Ocakları Irak Türkleri için sadece meclise girdikten sonrası için vaatte bulunurlar. Bundan dolayı roman kişisi onlarda iş olmadığı fikrine varır.

Gençlerin yanı sıra roman figürünün tanıştığı bir Albay da Turan fikri ile özdeş düşünceler çevresinde konferans verir. Albayın ismini Ali Orkant olarak tanıtan roman figürü Tarık, onun “*Dünya proleteryası bize vız gelir. Dünyanın hatta kâinatın neresinde Türk varsa, bizim kalbimiz ona karşı sevgi, şefkat ve saygı ile doludur.*” (Işınsu, 2006: 122) ifadelerini kullanır. Albay Ali Orkant'ın meseleleri uluslararası ilişkileri dikkate alarak değerlendirmesi ve “[D]ış Türkler meselesi doğrudan doğruya Türkiye'nin kendi öz meselesidir. Dış Türklerin meselelerinin çözümü doğrudan doğruya Ankara'ya bağlıdır...” (Işınsu 2006: 123) ifadeleri de Türk Ocağı içerisinde Türkçü-Turancı ideolojinin varlığını kanıtlar niteliktedir.

Tarih boyunca birçok devlet kuran Türk milleti, Türk Birliğini çeşitli dönemlerde başarır. Sovyet Rusya'nın dağılmasının ardından bu süreç tekrar başlar, yani Özcan Yeniçeri'nin “*Türk Birliği tarihin dayattığı doğal bir zorunluluktur.*” (Yeniçeri 2005: 348) ifadesine benzer fikir Emine Işınsu'nun *Tutsak* adlı romanında Ali Albay'ın ağzından dile getirilir:

“*Ali Albay, Türkiye dışındaki Türklerle ilgilenmeyi onların millî kültürlerinin devamı ve geliştirilmesi, haklarının korunması için çalışmayı, Türkiye'nin öz güvenliği ve menfaatleri bakımından hayati bir zorunluluk olarak görüyor. Türkiye'deki ve Türkiye dışındaki Türklük meselelerinin çözümünün ancak Türkiye'yle yapılabileceğine inanıyor.*” (Işınsu 2006: 124).

veya düşüncedir.” Başka bir anlamında ise, “yaşayanlarına kusursuz bir düzen içinde var olma olanağını sağladığı kabul edilen ideal ülkedir.” Bu tanımlara bağlı olarak “ütopya” kavramı, bir edebiyat dalı, kuramsal yaklaşım, belirli bir tutum ya da gündelik yaşam içerisinde kullanılabilir. Ütopyanın edebiyat alanında kullanımı, kurgusal bağlamında iki kavram arasındaki benzerliğe bağlı olarak ortaya çıkar. Ancak, kurgusal ütopya edebi anlamda düşünmemize yeterli bir sebep değildir. Çünkü kurgusal edebi ürünlerin tamamının içerisinde kendiliğinden varlığını sürdürür. *Sorun, kurgusal bağlamında değil, ütopyanın bir edebiyat türünün içinde anlamlandırılmasını çok aşan siyaset felsefesi içinde anlamlı referanslara gönderme yapıyor olmasında yatmaktadır.*” (Yalçınkaya 2004: 4). Kavram olarak ütopya açıkladıktan sonra “heterotopya” kavramından da bahsetmek gerekir. Foucault'a göre, “Heterotopya” “ütopya” kavramıyla aynı kategoride ele alınmasına rağmen, heterotopyada gerçek mekânlar söz konusudur. “*(Ütopyanın dışında) muhtemelen her kültürde, her uygarlıkta gerçek yerler de vardır, ki bunlar gerçek mahallerin aynı anda temsil, tezip ve alt üst edildiği, fiilen hayata geçirilmiş bir tür ütopya, karşı mahal gibi bir şeydir. Görüldüğü gibi, heterotopya bir tür gerçekleşmiş ütopya’dır.*” (Yalçınkaya 2004: 19). Tarih boyunca birçok devlet kuran Türk milleti, Türk Birliği'ni çeşitli dönemlerde başarır. Sovyet Rusya'nın dağılmasının ardından bu süreç tekrar başlar. Tarihte gerçekleşmiş olması ve buna bağlı olarak hayali veya muhayyel bir mekân olmamasından dolayı günümüz dünyası düzleminde Türk Birliği veya Turan fikri ütopik bir düşünce değildir (Soğukömeroğulları 2011: 185). Bu bağlamda Aydemir'in 1930'lu yılların Türkiye'si için bahsettiği Turancılığın ütopik veya fantezi olması 2012 Türkiye'si için doğru olmadığı kanaatindeyiz. (Bk. Mehmet Soğukömeroğulları, “İki Roman Bağlamında Turancılık Fikri Ütopya mıdır?”, *Türk Yurdu*, S. 287, C. 31, Temmuz 2011, s. 178-186)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Türk Ocağı'nın ifade edildiği gibi Türkiye'yi ön plana alması ve Türk dünyası meselesine temkinli yaklaşması diğer taraftan Türklüğün çözümüyle de alakalıdır. Çünkü 1991 yılında Türk dünyası devletlerinin ayrılmasından önce tek bağımsız Türk devleti olan Türkiye'yi güçlendirmek, kalkındırmak ve şuurlandırmak Türk dünyasının düğümünü çözecektir ve bunu yapmak için Türk Ocağı içerisindeki aydınlara büyük iş düşmektedir.

Aydınlık, Türkçülük ve Türk Ocağı

Belirli bir bilinç düzeyine ulaştıktan sonra bireyselliklerinin farkına varan kendisinin ve milletinin eksik yönlerini fark ederek topluma yön veren "aydın" (Çetin 2007: 428) kavramının karşılığı olan ve Avrupa'da bir hareketin öncülerine verilen "avangard" bir ordunun, birliğin öncü kolu anlamına gelir. 1789 Fransız İhtilâinden sonra ortaya çıkan ve Saint Simon'un çevresinde oluşan toplulukta toplum dönüşümü için sanata verilen öncü rolü anlatan bu kavrama göre, sanatın ve sanatçının görevi, en ileri toplumsal eğilimleri bildirmek, yol göstermek ve bilinmeyeni ifade etmektir. Bir sanatçının avangard olduğu insanlığın veya yaşadığı toplumun nereye gittiğini kavramasıyla anlaşılır (Bürger 2007: 10-11) ki böylece Osmanlı Devleti içerisinde aydınlıkın önemi kendiliğinden ortaya çıkar. Avangard anlayıştaki yön vermeyi Türk Ocağı'nda bulmak mümkündür. Özellikle Hüseyinzade Ali, Yusuf Akçura ve Ziya Gökalp gibi Türk milliyetçiliğinin teorisyenleri Türk Ocağı'nda ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarında ifade edilen "avangard" rolü üstlenirler. Ancak daha sonraki dönemlerde yetişen aydınlık Emine Işınsoy'un *Tutsak* adlı romanına göre aydınlık neyin peşinde olduklarını bilmemektedirler. "Bu yüzden aydın büyük fikirlerin, büyük ülkülerle birlik hâlinde Türk cemiyeti için, büyük heyecanlarla dolu hareketin içinde değildir, peşinde değildir." (Işınsoy 2006: 125). Bunun sebebi ise, son iki yüz yıldan beri idarecilerin, düşünürlerin hayal, tasarı ve düşünce cüceliği yaşamalarıdır. İfadelerin özelliği, Türk aydınlıkının "avangard kuramı" içerisinde yer alan yapıcı iktidara sahip olmak ve ülke veya devletin nereye gittiğini bilmesi özelliğiyle çelişki oluşturur. İlk önce Osmanlı, daha sonra Türkiye Cumhuriyeti döneminde özellikle Atatürk döneminden sonra hatta kısmen Atatürk döneminde de Türk aydınlıkının sürekli olarak pasifize edilme çabaları bilinen bir gerçektir. Buna örnek olarak I. Türk Tarih Kongresi'nde Fuat Köprülü ve Zeki Velidi Togan'ın yaşadıkları çelişkiler verilebilir.

Türk Tarih Tezi, Avrupa ülkelerinin Anadolu üzerinde yürüttüğü kampanyaları etkisizleştirmek ve Türklerin medeniyet kurucu bir millet olduklarını ispatlamak için ortaya atılan bir tezdır. Birçok akademisyene bu tez gönderilerek teze, bilimsel bir işlev kazandırılmak istenir. Bu doğrultuda, Zeki Velidi Togan ve Fuad Köprülü, Türk Tarih Kongresine tarih bilimi ışığında iki bildiri hazırlar. Bu bildirilerin ilkinin Zeki Velidi Togan, ikincisini ise, ertesi gün Fuad Köprülü sunacaktır. Her iki öğretim üyesi de, bu tezin bir 'ideolojik ve politik' tez olduğunu düşünmeksizin, tamamen tarih biliminin ışığında onu eleştiren bildirilerini kaleme almışlardır. Zeki Velidi Togan sıra kendisine geldiğinde Türk Tarih Tezi'yle ilgili tenkitlerini sunar. Bildiri oldukça tepki alır ve dönemin millî eğitim bakanı Zeki Velidi Togan'ı ağır bir dille eleştirir. Fuad Köprülü ise, ertesi gün sunacağı bildiriye değiştirir. Böylece, ilk Türk tarih ve medeniyet tezine zamanında ilmî tenkit sadece Zeki Velidi Togan tarafından yapılmış olur. Baskılara karşı koyamayan M. Fuad Köprülü, Atsız ve Boratav üniversiteden uzaklaştırılırlar ve sürgün edilirler. Zeki Velidi Togan da, uzun bir süre Avrupa üniversitelerinde öğretim üyeliği yapar (Yıldırım 2004: 303). Örnek gösterilen bu olay, aydınlıkın devletin iç dinamikleri tarafından pasifize edildiğine en büyük kanıttır. Başka bir deyişle söylenirse:

"Fuad Köprülü'nün Birinci Türk Tarih Kongresi'nde, tarih bilimine duyduğu saygısı nedeniyle ortaya koyduğu muhalefeti oldukça zayıf kalmış, kısmen anlaşılmamış kısmen de tek parti iktidarının kurbanı olmuştur. Tek-parti iktidarının zayıflamasıyla eleştirileri daha büyük bir anlam kazanmıştır. Fuad Köprülü tarihçilikle siyaseti bir

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013*

arada yaşamakla birlikte, hiç olmazsa tarihçiliğinin ağır bastığı bu dönemlerde dar siyasal telkinlere teslim olmamanın kayda değer örneklerinden biridir.”(Ersanlı 2006: 158).

İfadelere bağlı olarak, çelişkinin asıl sebebini devletin kendi iç dinamiklerinde aramak gerekir. Bu minvalde Emine Işınsoy’un aydınının rolü konusundaki fikirleri farklı bir anlam kazanır. Çünkü aydın, belirli dönemlerde devletin siyasî kanadının fikirlerine uymak zorundadır ve gerek kendini gerek çevresindeki yakınlarını korumak için susmak yolunu tutabildiği gibi, büyük heyecanlarla dolu hareketin içinde de olmayabilir.

Türk Ocaklarının Mekân Özelliği

Tarih içerisinde her insan grubunun değişmezleri mevcut olmuştur. Bunlar yerine göre, kütüphaneler, fuarlar, tatil köyleri olurken, yerine göre de mezarlıklar, bahçeler ve müzelerdir. Bu mekânlar var oldukları toplumda genelde sessizce, içinde yaşanan ortamlar olarak hayat bulurlar ve birbirlerinin yerine geçemez oldukları gibi birbirlerinin yerine de indirgenemezler. Bu düşünce modern tarih anlayışı içerisindeki mekânlaştırmayı sunar (Flynn 2010: 402-403). Diğer taraftan uygarlıkların kökeninde de mekânlar yer alır (Braudel 2006: 39-49).

Türk Ocaklarının mekân olma yönünde ilk özelliği kendi iç dekoruyla isminin birbiriyle tam olarak uyuşmasıdır. Dekorü mükemmel, tavanı mine gibi işlenmiş, sedefli hücrelerle billurlar ve çeşimbülbüller işlenmiştir. Bu mekân Türk Ocağı’nın Türk salonlarından birinin sediridir (Aydemir 2008: 432). Türk salonunun güzel ve isminin Türk olması Türk Ocağı ile iç dekor arasındaki yakın ilişkinin tezahürüdür. Yazarın zihninde Türk Ocağı’nın bu bölmesinin kalması ve sonra kitaba aktarılması Bergson’un zaman ve eşya/mekân arasında kurduğu ilişki olarak açıklanabilir. Diğer taraftan Türk Ocağı’nın mekân özelliği 1911 yılında resmen ortaya atılan Türk milliyetçiliği düşüncesinin ve Türk uygarlığı fikrinin mekânsal ve uygarlık kurma yönündeki uzantısıdır. Amaç, Türk uygarlığı kurmak olduğu için uygarlıkların kökeninde mekânları gören yapıyla Türk Ocağı’nın hem işlevi hem de iç ve dış yapısı arasında bağlantı vardır.

Türk Ocaklarının mekân olarak kapatılması ve yerine Halkevlerinin kurulması Foucault’nun mekân teorisiyle yakından ilişkilidir. Ona göre, tarih içerisinde yer alan toplumlardaki mekânlar birbirlerinin yerine geçemez ve indirgenemezler. Buna zıt bir şekilde Türkiye Cumhuriyeti 1931 yılında sivil milliyetçiliği gözetim altında tutmak maksadıyla Türk Ocaklarını kapatarak, yerine Halkevlerini kurar. Ancak bu kurumlar birbirlerinin yerini tutmazlar ve 1949 yılında Türk Ocakları Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından yeniden kurulur. Çünkü Foucault’nun işaret ettiği doğrultuda sessizce yaşayan mekânlar birbirlerinin yerine geçememiştir.

Sonuç

Osmanlı Devleti’ndeki tebaaların milliyetçilik hareketlerine bir refleks olarak ortaya çıkan Türk Ocakları, Türk milliyetçiliğinin önderliğini üstlenir. Bir yaşam tarzı olarak tanımlanabilecek olan tarih ile edebiyat arasında yakın bir ilişki mevcuttur. Buna bağlı olarak dönemin önemli olayları ve kurumları romana yansır. Türk Ocakları da bu kurumlardan birisidir.

Şevket Süreyya Aydemir’in *Suyu Arayan Adam* ve Emine Işınsoy’un *Tutsak* adlı romanlarına çeşitli özellikleri çerçevesinde yansıyan Türk Ocaklarının Türkiye’ye önem verme, Turancılık, aydın ve mekân özelliği dikkat çekilen unsurlar arasındadır. Bu romanlardan *Suyu Arayan Adam* romanı, Türk Ocağı’nın 1931 yılında kapatılmasından hemen önceki dönemlerinden bahseder. Bu yıllarda ilk önce Türkiye’yi yükseltme peşinde koşsa da Turancı eğilimleri de olan Türk Ocaklarının yerine Halkevleri kurulma aşamasındadır. Roman tam anlamıyla bu dönem hakkında bilgi alınabilecek bir kaynak özelliği gösterir. Romancının Türk Ocağı’na bakışı ise, artık Ocağın miadını doldurduğu yönündedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Emine Işınsu'nun *Tutsak* adlı romanı ise, Adnan Menderes döneminde Türk Ocağı'nın yeniden açıldığı dönemi konu edinir. Bu yıllarda da Türk Ocağı işlevini yerine getirememekte, Irak Türkmenlerine yardımcı olamamaktadır. Kutuplaşmaların yine görüldüğü bu dönemde ağırlık, yine Anadolu Türklüğüne verilmiştir.

Romanlara göre, 1930'lu ve 1950'li yıllarda Türk Ocağı içerisinde yetişen aydınlar, ülkenin nereye gittiğini bilmeyen ve neyin peşinde koştuklarını anlamayan bir yapıya sahiptirler. Bu durum, Peter Bürger'in "Avangard kuramı" ile çelişki oluşturur. Bu çelişkinin asıl sebebi, aydınların Türkiye Cumhuriyetinin çeşitli dönemlerinde pasifize edilmeleridir. Bu pasifize edilmiş, onların ülkeleriyle ilgili çeşitli teoriler üretmelerini kısıtlar. Diğer taraftan tarihin mekânlarda ortaya çıkması Türk Ocağı'nın bina yapısında kendini gösterir. Bu mekânlar sessizce insan hayatına yön verirler ve değiştirilemez, başka bir mekâna indirgenemezler. Oysa, Türkiye Cumhuriyeti Devleti bürokratik milliyetçiliği sivil milliyetçilikle destekleyebilmek için, Türk Ocaklarının yerine Halkevlerini kurar. Bu durum birtakım olumlu sonuçlar vermiş bile olsa, Foucault'nun teorisi varlığını burada da korur ve Türk Ocakları yeniden kurulur.

Sonuç olarak, her iki roman da modern tarih anlayışı çerçevesinde vücuda gelir ve Türk Ocağı'nın resmî tarihiyle örtüşür. Bu durum tarih kaynakları içerisine edebî eserlerin de dâhil edilebileceğini kanıtlar. Ancak roman türünün iç bünyesinde yer alan kurgusallık fenomeni, edebî eserleri kaynak olarak gösterme konusunda eserlere dikkatli yaklaşmayı da beraberinde getirir. Fakat modern tarih anlayışında eser ile tarih arasında yakın bir ilişki mevcuttur. Özellikle otobiyografik özellik taşıyan Şevket Süreyya Aydemir'in *Suyu Arayan Adam* romanında 1929 yılında verdiği konferanstan bahsetmesi ve incelenen kaynaklarda buna rastlanmaması romanın Türk Ocaklarını araştıran araştırmacılar için önemli bir kaynak olduğunu gösterir.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1995.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya, *Suyu Arayan Adam*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2008.
- BRAUDEL, Fernand, *Uygurlukların Grameri*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitabevi, Ankara 2006.
- BÜRGER Peter, *Avangard Kuramı*, (Çev. Erol Özbek), İletişim Yay., İstanbul 2007.
- ÇETİN Nurullah, "Günümüze Işık Tutan "Münevver Aydın" Mehmet Âkif Ersoy", II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı, Akçağ Yay., Ankara 2007, s. 428-447.
- ÇETİN Nurullah, *Mankurtluk Külâhı*, Berikan Yay., Ankara 2011.
- ERSANLI, Büşra, *İktidar ve Tarih*, İletişim Yay., İstanbul 2006.
- FLYNN, Thomas R., "Foucault ve Tarihin Mekânları", Foucault, (Haz. Veli Urhan), Say Yayınları, İstanbul 2010, s. 393-423.
- GÖKALP, Ziya, *Türkçülüğün Esasları*, MEB Yay., İstanbul 2004.
- HABİB, M.A.R., *A History of Literary Criticism and Theory*, Blackwell Publishing, Malden, Oxford and Victoria 2008.
- IŞINSU, Emine, *Tutsak*, Elips Yay., Ankara 2006.
- KARATAY, Osman, *İran ile Turan*, KaraM Yay., Ankara 2003.
- KOLCU, Ali İhsan, *Edebiyat Kuramları*, Salkımsöğüt Yay., Erzurum 2008.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

- MERİÇ, Cemil, *Kırk Ambar I*, İletişim Yayınları, İstanbul 2006.
- NUR, Rıza, *Türk Tarihi*, Kutluğ Yay., İstanbul 1972.
- OSMANAĞAOĞLU, Cihan, *Ziya Gökalp'te Türkçülük Akımı*, On İki Levha Yay., İstanbul 2008.
- ÖNEN, Nizam, *İki Turan*, İletişim Yay., İstanbul 2005.
- POSPELOV, Gennadiy, *Edebiyat Bilimi*, (Çev. Yılmaz Onay), Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2005.
- SAİD, Edward, *Oryantalizm*, (Çev. Nezh Uzel, İrfan Yayınevi, İstanbul 1998.
- SARINAY, Yusuf, *Türk Milliyetçiliğinin Tarihî Gelişimi ve Türk Ocakları*, Ötüken Yay., İstanbul 2005.
- SEFERCİOĞLU, Necmettin, “*Türkiye'nin En Eski ve En Büyük Sivil Toplum Kuruluşu Türk Ocağı*”, <http://www.turkocagi.org.tr/exweb/kisatarihce.php>).
- SOĞUKÖMEROĞULLARI, Mehmet, “*İki Roman Bağlamında Turancılık Fikri Ütopya mıdır?*”, *Türk Yurdu*, S. 287, C. 31, Temmuz 2011, s. 178-186)
- TURAL, Sadık K., “*II. Meşrutiyet Dönemi Türk Edebiyatı*”, *Türk Dünyası El Kitabı*, C. 3, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1998, s. 619-660.
- ÜSTEL, Füsün, “*Türk Ocakları*”, *Milliyetçilik IV*, İletişim Yayınları, İstanbul 2008, s. 263-268.
- YALÇINKAYA, Ayhan, *eğerden meğere Ütopya Karşısında Türk Romanı*, Phoenix Yayınevi, İstanbul 2004.
- YENİÇERİ, Özcan, *Küreselleşme Karşısında Milliyetçilik ve Kimlik*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2005.
- YILDIRIM, Dursun, “*Türk Medeniyetinin Sınırları ve Değişim Süreçleri*”, *Çağdaş Türklük Araştırmaları Sempozyumu 2002*, Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yay., Ankara 2004, s. 294-321.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

